

Високі показники проявів професійного вигорання в учасників дослідження відносяться до форми *деперсоналізації*, яка може проявлятися в деформації відносин з іншими людьми (підвищення негативізму, цинічності установок і почуттів по відношенню до відвідувачів, колег тощо). Високий та дуже високий рівень прояву даного аспекту вигорання демонструють 36% працівників, при цьому тільки 22% опитаних не мають проявів деперсоналізації. Дана форма прояву професійного вигорання може виникати як механізм психологічного захисту в процесі професійної адаптації.

До *редукції особистих досягнень* на високому та дуже високому рівні схильні 17% опитаних (тенденції до негативного оцінювання себе, своїх професійних досягнень і успіхів, заниження службових переваг і можливостей, в недооцінці власної гідності, обмеженні своїх можливостей, обов'язків по відношенню до інших). Разом з цим, 53% респондентів мають середній рівень, а 30% - низький та дуже низький рівень вигорання в розрізі даної форми.

Таким чином, очевидним стає проблема зменшення проявів синдрому професійного вигорання.

Важливим принципом попередження синдрому емоційного вигорання є дотримання вимог психогігієни самими працівниками. У зв'язку з цим профілактиці та забезпеченню психогігієни працівника з «групи ризику» необхідно приділяти особливу увагу та сприяти створенню системи психологічної допомоги, спрямованої на збереження здоров'я соціальних працівників та зменшення соціальних ризиків.

Список використаних джерел

1. Бойко В.В. Психоенергетика – Пб.: Питер, 2008. – 416 с.
2. Водопьянова Н.Е. Старченкова Е.С. Синдром выгорания: диагностика и профилактика. – СПб.: Питер, 2008. – 358 с.
3. Орел, В.Е. Феномен «выгорания» в зарубежной психологии. Эмпирические исследования – СПб.: ЕВРОЗНАК, 2006. – 221 с.

Марчук К. А.

*кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри теоретичної та практичної психології,
Житомирський державний університет ім. Івана Франка*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОБДАРОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ

Проблема формування літературної обдарованості знаходиться у межах актуального наукового дискурсу. Разом із питаннями ранньої діагностики творчих здібностей, виявленням особливостей їх розвитку, потребує додаткового вивчення аспект формування літературної обдарованості

видатних осіб, чий талант повною мірою розкрився у межах вітчизняної літератури.

Пропонована робота містить теоретичний аналіз заявленої проблеми, дозволяє встановити закономірності, існуючі між поняттями «задатки», «здібності», «літературні здібності», «літературна обдарованість», виявити психологічні особливості розвитку літературної обдарованості.

Сучасні вітчизняні дослідники психології творчості (О. В. Моляко, О. І. Кульчицька, О. Л. Музика, О. А. Кривопишина, П. В. Білоус та ін.) узагальнивши зарубіжні та вітчизняні підходи до розуміння творчості, сходяться на думці, що обдарованість не є вродженою якістю особистості. «Обдарованість – це не дар Божий, не вроджена якість, а найвищий рівень розвитку здібностей, якого людина досягає повністю віддаючись творчій діяльності» [2]. Отож, ідеться насамперед про наявність певних здібностей, які реалізуються у діяльності.

У психологічній науці прийнято розрізняти загальні і спеціальні здібності, і, відповідно, загальну і спеціальну обдарованість. До загальних здібностей відносять такі психічні якості, як особливості пам'яті, інтелекту, перебігу мисленнєвих процесів. Спеціальні здібності забезпечують успішне виконання конкретного виду діяльності. Дослідники психології творчості стоять на позиції: якщо людина не включається у той чи інший вид діяльності – вона в принципі не може мати здібностей до цього виду діяльності. І навпаки – включившись у певну діяльність – вона починає розвивати свої здібності, активізуючи свій природний біологічний резерв – задатки. Таким чином задатки є утворенням вродженим, а здібності – набутих: «Не існує задатків до окремих видів діяльності – музики, математики, професійної діяльності тощо. Задатки – недиференційовані, в основному, анатоμο-фізіологічні, морфологічні особливості організму, які не мають відношення до успішності людини в діяльності» [2]. О. Музика стверджує: «Включаючись у діяльність, суб'єкт мобілізує свої задатки, які переструктуровуються, сплавляються і утворюють якісно нове утворення – здібності» [2]. Однак високий рівень творчих здібностей не робить людину носієм обдарованості. Основною рисою, яка визначає обдарованість, дослідники називають системотворчість. Вона розкривається у загальній спрямованості життєдіяльності людини, її системі цінностей, спрямованості особистісного зростання, встановленні контактів із оточенням тощо. Обдарованістю називають «особистісне утворення людини, яке характеризується вищим рівнем розвитку творчих здібностей, загальною творчою спрямованістю особистості і високими досягненнями в певній галузі діяльності» [2].

Виходячи із сказаного вище, в основі літературної обдарованості особистості лежать спеціальні здібності, які забезпечують успішне виконання літературної діяльності. В. Ягункова, характеризуючи літературні здібності школярів, виділяє такі їх складові, як: образна пам'ять, спостережливість, поетичне сприймання дійсності, образне мислення, творча уява, точне і

виразне мовлення [4]. Працюючи системно, усі ці складові формують своєрідний фундамент для потенційного розвитку літературної обдарованості. Однак, аби цей розвиток відбувся, мають бути виконані і зовнішні умови. Насамперед, це включеність у літературну діяльність, що передбачає виконання різноманітних вправ і завдань, що містять словесний матеріал і потребують творчого підходу до виконання. Важливими чинниками у розвитку літературної обдарованості є мотивація та працездатність. Мотивована особистість швидше і якісніше включається у літературну діяльність, спрямована на вдосконалення і розвиток власних здібностей, підвищення наявного рівня знань, створення нового якісного творчого продукту.

Наявність сприятливих біологічних передумов стає «пасивним багажем», якщо особистість не докладає достатніх зусиль для реалізації свого творчого потенціалу у діяльності. Висока працездатність сприяє розвитку літературних здібностей, урівноважуючи і доповнюючи вплив біологічних факторів. П. Білоус, досліджуючи особливості літературної творчості, підкреслює: «Доводиться чути, що головне у творчості – талант, літературні здібності. Так, багато важить те, що дано від природи як творчі нахили, обдарованість. Але без вдосконалення їх творчість може зав'язнути на самому початку. Для вдосконалення потрібні знання про літературу, а це означає, що необхідно оволодіти іншим аспектом творчості – умінням здобувати і застосовувати знання на практиці» [1]. Отож, аби творчі здібності трансформувалися у літературну обдарованість, свідченням якої є якісний літературний продукт – художній твір, особистість має систематично і цілеспрямовано працювати, розвиваючись інтелектуально, творчо і особистісно. Із часом ці старання дають свої «щедрі плоди» у вигляді напівавтоматичного, інтуїтивного, так званого – натхненного творення, як це буває в уже сформованих творчих особистостях: «Це на перший погляд видається, що письменник творить за натхненням, інтуїтивно, ніби автоматично вибудовує сюжет, укладає композицію, винаходить оригінальні образи, втрапляє у певний віршовий ритм, добирає риму, знаходить потрібні для цього чи того випадку слова. Насправді письменник реалізує у процесі творчості свої знання про творення словесного явища, усвідомлено чи підсвідомо дотримується певних правил, завдяки яким твір стає упізнаваним для читачів» [1]. Творчих людей часто називають трудоголіками. О. Кульчицька [2], досліджуючи життєписи відомих літераторів, означає їх основні психологічні якості, серед яких виділяє наполегливість і працездатність. Вона підкреслює, що на відміну від звичайних людей, для яких понаднормова робота – найтяжча повинність, творчі особистості отримують від роботи задоволення, для них працювати 16-18 годин на добу – це норма.

Узагальнюючи питання формування літературної обдарованості, знову повертаємось до важливості гармонійного поєднання біологічних передумов та соціальних та особистісних характеристик. «Природа (чи якась вища сила)

дає людині шанс відзначитися у літературній творчості. Той шанс – здібності до вправлення у художній словесності. Не всі знають про цей шанс, не всі, хто знає, реалізують його, і лише одиниці досягають успіху і повноти самовираження. І оті одиниці зізнаються, що талант у їхній творчості вимірюється кількома відсотками, а все інше – це нелегка духовна та інтелектуальна праця, важкий труд над словом, з якого, ніби з атома, добувається животворна енергія» [1].

Отже, літературну обдарованість формує сукупність високого рівня літературних здібностей особистості, які виявляються у творчій діяльності і спрямовані на досягнення успіху. Це сукупність задатків, схильностей і здібностей, органічно поєднаних у систему, що дозволяє здійснювати літературну діяльність на високому професійному рівні, досягати в її межах значних успіхів.

Список використаних джерел

1. Білоус П. В. Технологія літературної творчості : [монографія] / Петро Білоус. – Житомир: Рута, 2017. – 216 с.
2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
3. Марчук К.А. Психологічні особливості творення поетичного тексту(за естетико-філософським трактатом І. Франка “Із секретів поетичної творчості” /Катерина Марчук // Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету, Т.8, Рівне, 2017, С. 120-124.
4. Янгукова В. П. Формирование компонентов литературных способностей у школьников 5 класса // Вопросы психологических способностей. – М. – 1973.

Мірошніченко О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки, психології та управління навчальними закладами,*

Гуцуляк О. П.

*аспірант кафедри теоретичної та практичної психології,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ВЗАЄМОЗВ'ЗОК ЕМОЦІЙ ТА АКЦЕНТУАЦІЙ В ХАРАКТЕРІ ПІДЛІТКА

В еволюційному розвитку психіки емоції виконували найпростіші, хоча і життєво необхідні функції. Завдяки емоції, що виникає, людина отримує змогу швидко прийняти рішення про значення нового сигналу та його можливі наслідки. Відомо, що природа емоцій і почуттів органічно пов'язана з потребами (потреба як потреба у чомусь завжди супроводжується